การพัฒนารูปแบบการบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านร่วมสมัยในจังหวัดอุตรดิตถ์

THE DEVELOPMENT ON CONTEMPORARY MUSIC PLAYING MODEL OF COMMUNITY BRASS BAND IN UTTARADIT PROVINCE

สมบัติ เวชกามา
Sombat Watchkama

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์
Faculty of Humanities and Social Sciences, Uttaradit Rajabhat University.

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านร่วมสมัยในจังหวัดอุตรดิตถ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมาและการถ่ายทอดดนตรีแตรวงชาวบ้านในจังหวัดอุตรดิตถ์ 2) ศึกษารูปแบบการบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านในจังหวัดอุตรดิตถ์ 3) เพื่อพัฒนารูปแบบการบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านร่วมสมัยในจังหวัดอุตรดิตถ์ ซึ่งการดำเนินวิจัยครั้งนี้ได้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีลักษณะรูปแบบวิจัยศึกษาจากภาคสนาม (Field Research) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีรูปแบบที่แตกต่างกัน เช่น แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) การสัมมนาพิจารณ์ (Public Forum) และการประชุมเชิงทดลองปฏิบัติการร่วมกัน (Participation Action Seminal) แบบสอบถาม (Questionnaire)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ วงดนตรีแตรวงชาวบ้านในจังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 5 วง มีสมาชิกร่วม จำนวน 58 คน และผู้ที่มีประสบการณ์ตามบทบาทหน้าที่การบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้าน หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการแตรวงชาวบ้าน จำนวน 10 คน และตัวแทนผู้ใช้บริการ (Stakeholders) แตรวงชาวบ้านในจังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 40 คน

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า แตรวงชาวบ้านได้รับอิทธิพลมาจากท้องถิ่น 2 แห่ง คือ อิทธิพลที่มาจากกลุ่มแตรวงในจังหวัดอุตรดิตถ์ และอีกส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลมาจากกลุ่มแตรวงจังหวัดพิษณุโลก นอกจากนี้แรงบันดาลใจที่ทำให้ต้องการเป็นนักดนตรีมาจากอิทธิพลของดนตรีประเภทรำวงชาวบ้าน แตรวงชาวบ้านมีการสืบทอดและถ่ายทอดให้กันเป็นรุ่นๆ โดยเริ่มจากกลุ่มภายในครอบครัวและถ่ายทอดสู่บุคคลทั่วไปที่สนใจ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชน การเรียนรู้ดนตรีครูจะถ่ายทอดหลักการปฏิบัติพื้นฐานเบื้องต้น เช่น การอ่านโน้ต วิธีการฝึกปฏิบัติเครื่องดนตรี จากนั้นผู้ฝึกต้องไปหาประสบการณ์การบรรเลงเพลงกับวงดนตรีแตรวงต่างๆ เพิ่มเติม พิธีกรรมไหว้ครูและการให้ความเคารพต่อผู้อาวุโสมีความสำคัญต่อนักดนตรีแตรวงชาวบ้านมาก นักดนตรีแตรวงชาวบ้านมีจำนวน 12-18 คน อาชีพหลักประจำ คือ ทำนา ทำไร่ ทำสวน และอาชีพรับจ้างทั่วไป

การบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านพบว่า มีการนำเครื่องดนตรีมาผสมหลากหลายรูปแบบ เช่น การนำเครื่องดนตรีสากลผสมกับเครื่องดนตรีไทย หรือมีการนำเอาเครื่องดนตรีไฟฟ้าสมัยใหม่มาร่วมประสมวง

และเพลงที่ใช้บรรเลง เช่น เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง เพลงลูกกรุง สมัยเก่าและสมัยปัจจุบันที่กำลังนิยมนำมาบรรเลงร่วมกัน และเพื่อให้มีการเปลี่ยนพฤติกรรมอารมณ์ผู้ฟังได้เพิ่มการขับร้องเพลงสลับสอดแทรกกับการบรรเลงดนตรี มีการบันทึกตัวโน้ตเป็นของตนเองโดยใช้สัญลักษณ์ตัวเลขและสัญลักษณ์พยัญชนะภาษาไทย การบรรเลงเพลงเน้นการใช้เสียงให้ดังมาก ลักษณะดนตรีมีทำนองแนวเดียว (Monophonic Texture) ไม่มีรูปแบบการประสมวงดนตรีที่ชัดเจน ขาดความรู้ความเข้าใจในการบรรเลงเพลง

การพัฒนารูปแบบการบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านร่วมสมัยในจังหวัดอุตรดิตถ์ ได้รับความพึงพอใจจากผู้ใช้บริการ (Stakeholders) ของแตรวงชาวบ้านร่วมสมัยในจังหวัดอุตรดิตถ์ โดยมีการพัฒนา ปรับปรุง ดังนี้ 1) พัฒนาการนั่งบรรเลง 2) พัฒนาการเดินบรรเลง 3) พัฒนาการประสมวงเครื่องดนตรี 4) พัฒนาวิธีการบรรเลง การขึ้นต้นบทเพลง (Intro) พัฒนาการจบเพลง (Ending) และพัฒนาการเชื่อมต่อบทเพลง 5) พัฒนาคุณภาพของเสียง (Quality) 6) พัฒนาความเข้มของเสียง (Intensity) เรียนรู้เครื่องหมายทางดนตรี (Dynamic) 7) พัฒนาจังหวะ (Rhythm) ความช้า-เร็วเพลง เทปโป (Tempo) และการจัดกลุ่มจังหวะของบทเพลง 8) พัฒนาทำนอง (Melody) 9) พัฒนาการประสานเสียง (Harmony) โดยการนำคอร์ด (Chord) มาใช้ เพื่อสร้างความกลมกลืน (Consonance) เสียงให้มากขึ้น 10) พัฒนาพื้นผิว (Texture) ขยายการสร้างแนวทำนองแบบ โฮโมโฟนี (Homophony) และแบบเฮเทอโรโฟนี (Heterophony) 11) พัฒนาโครงสร้าง (Form) และการสร้างความเป็นเอกภาพ (Unity) ในบทเพลง 12) พัฒนาเทคนิควิธีการบันทึกตัวโน้ตเป็นของตนเอง

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ, การบรรเลงดนตรี, แตรวงชาวบ้านร่วมสมัย

Abstract

This combined research, qualitative and quantitative study on development on contemporary music playing model of community brass band in Uttaradit province aimed at: 1) Historical study background community brass band handed down in Uttaradit province. 2) Model study of community brass band playing in Uttaradit province. 3) Develop Contemporary music playing model of community brass band in Uttaradit province. The study based on field research character. The tools of the study were different strategies such as in-depth interview, focus group, public forum, participation action seminar and questionnaire.

The sample groups of this study were 5 community brass bands, with 58 subjects altogether, in Uttaradit including 10 experienced experts dealing with community brass band and 40 stakeholders.

The research result indicated that there were 2 sources influenced community brass band, Uttaradit community brass band and Pitsanuloke community brass band. The musicians got the motivation from local folk dance. Besides, the family had great influence in handed down the musical performance to local people who were interested in. The musical learning was made through actual performing on basic background such as musical note reading and instrumental

playing. The learners would go to join playing with some other bands for more experience. The respectful ritual or "Wai-kru" was very important for these local musicians especially the senior leaders. The community brass band usually contains 12-18 people in each band. However, they would play the music as a sideline. Their stable profession were all kinds of farming and general employees.

At present the playing of community brass band was mixed up with various playing styles such as international combined with Thai musical instruments or sometimes mixed up with modern electrical instruments. They also combined the song playing among classical Thai, country, old and current urban or pop songs. They might motivate the listeners by making interchange between song singing and musical playing. Moreover, they created their musical notes using numeral symbols and Thai alphabets. They focussed on loud noise waking in the same way as monophonic texture. However, they had no clear musical band mixing and understanding of musical song playing.

The development of community brass band playing model in Uttaradit satisfied the Stakeholders, and the development processes were as follow: 1) sitting play 2) walking play 3) band mixing up 4) introduction and ending 5) sound quality 6) sound intensity and dynamic learning 7) rhythming, tempo and song tempo grouping 8) melody and ranging of songs 9) harmonying using chord for more consonance 10) texture by creation based on homophony and heterophony 11) form and unity creation in song words and 12) musical note for personal property.

Keywords: The Development Model, Music Playing, The Contemporary Community Brass Band

บทนำ

ในปัจจุบันกล่าวได้ว่าดนตรีเป็นสุนทรียศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของมนุษย์ โดยได้ถูกนำมาใช้ตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งมนุษย์ได้นำเอาเสียงของเครื่องดนตรีแต่ละประเภทมาบรรเลงร่วมกันเพื่อใช้ประกอบในพิธีกรรมและการดำเนินชีวิตในรูปแบบลักษณะกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน

จากหลักฐานที่ปรากฏในสมัยสุโขทัย แตรเป็นเครื่องดนตรีที่นำมาใช้ประกอบการประสมวงดนตรีไทยในราชสำนัก ในระยะแรกเป็นเครื่องดนตรีที่ทำมาจากเขาสัตว์ ต่อมาได้พัฒนาวัสดุให้แข็งแรงโดยทำด้วยโลหะเรียกว่า แตรงอน ใช้บรรเลงร่วมกับสังข์และบัณเฑาะว์ [1] และเครื่องดนตรีกลุ่มนี้ยังทำหน้าที่ประโคมงานพิธีกรรมของพระมหากษัตริย์ไทยในสมัยยุคเริ่มต้น

การบรรเลงดนตรีแตรวงในประเทศไทยได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมมาจากชาวต่างประเทศ 2 กลุ่มคือ อิทธิพลการบรรเลงจากวงดนตรีแตรวงของประเทศอินเดียทางตอนเหนือหรือเรียกว่า กลุ่มแขกขาว ซึ่งการบรรเลงวงดนตรีประเภทนี้ได้สอดแทรกเข้ามาทางด้านศาสนาและพิธีกรรมของพราหมณ์ โดยมีรูปแบบลักษณะการบรรเลงร่วมกันระหว่างการใช้แตรกับสังข์คู่กัน และอีกส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมมาจากประเทศตะวันตกทางยุโรปที่เข้ามา

สัมพันธไมตรีกับประเทศไทยในรูปแบบการค้าขาย พร้อมนำเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าแตรฝรั่ง (แตรทรัมเป็ต) หรือแตรยาว (Natural Trumpet) มาบรรเลงในงานกิจกรรมต่างๆ จนถูกนำมาใช้ร่วมกับกิจกรรมวัฒนธรรมไทย [2] ซึ่งแตรฝรั่ง หมายถึง แตรยาว (Fanfare) หรือ แตรฟันฟาร์ เป็นแตรในทวีปยุโรปดินแดนทางตะวันตกที่นิยมนำมาใช้เป่าในงานพิธีการที่สำคัญเพื่อการถวายความเคารพ การยกย่องสรรเสริญ การระดมพลทหารหรือใช้บอกเป็นสัญญาณเตือนในการเรียกเมื่อเรือจะออกเทียบท่า เช่น ในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง (พ.ศ. 2173–2198)

วงดนตรีประเภทแตรวงได้มีรูปแบบการพัฒนาเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 โดย สมเด็จเจ้าฟ้าสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต เนื่องจากท่านทรงงานเสด็จไปยุโรปที่กรมยุทธนาธิการกองทัพเรือของต่างประเทศ เมื่อกลับมาก็ได้ให้มีการพัฒนาวงดนตรีแตรวงโดยเริ่มต้นที่ดนตรีแตรวงทหารเรือ และต่อมาได้มีการพัฒนาไปจนถึงในรัชสมัยรัชกาลที่ 6 กล่าวได้ว่าเป็นยุคของแตรวงที่มีความเจริญรุ่งเรืองมากในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นซึ่งบุคคลที่มีบทบาทที่สำคัญ คือ สมเด็จเจ้าฟ้าสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ท่านทรงเป็นทั้งนักดนตรีและเป็นนักแต่งเพลงพร้อมบันทึกโน้ตเพลงไทยเดิม ให้เป็นโน้ตสากลทั้งประเภทบรรเลงเพลงเดี่ยว บรรเลงกลุ่ม และการประชันกัน นอกจากนี้ยังได้มีการแยกเสียงประสานเครื่องดนตรีตามหลักทฤษฎีดนตรีสากลทางตะวันตก ดังนั้นจึงถือได้ว่าพระองค์ท่านทรงเป็นบุคคลที่พัฒนาแตรวงให้เผยแพร่มาจนถึงปัจจุบันนี้

จากการบรรเลงวงดนตรีประเภทแตรวงของทหารในหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐได้ส่งผลทำให้ประชาชนโดยทั่วไปในท้องถิ่นเริ่มหันมานิยมฟังการบรรเลงวงดนตรีประเภทแตรวงควบคู่กับการบรรเลงวงปี่พาทย์ต่อมาวงดนตรีประเภทแตรวงได้ขยายการให้บริการมากยิ่งขึ้นโดยสามารถนำมาใช้บรรเลงประกอบร่วมกันในงานมงคลและงานอวมงคลในพิธีกรรมต่างๆ เช่น งานแต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ งานบวช หรืองานศพ โดยจุดเด่นของวงดนตรีแตรวงจะมีการเคลื่อนที่ง่ายและรวดเร็วมีความสามารถในการบรรเลงที่ให้อารมณ์ ได้หลากหลาย สร้างความสนุกสนาน และความโศกเศร้าได้ดี นอกจากนี้ดนตรีแตรวงยังมีการนำเอาบทเพลงทั้งเพลงไทยเดิม เพลงไทยสากล และเพลงลูกทุ่งไทยมาบรรเลงร่วมกัน ดังนั้นดนตรีแตรวงจึงเป็นดนตรีพื้นบ้านประเภทหนึ่งที่ใกล้ชิดกับคนไทย [3]

ในปัจจุบันภาครัฐเริ่มได้ให้ความสำคัญในเรื่องการส่งเสริม การอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและการถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมให้อยู่ดีมีสุข ดังที่ได้มีการวางแผนยุทธศาสตร์นโยบายการพัฒนาประเทศด้านแผนการพัฒนาเศรษฐกิจโดยควบคู่กับการพัฒนาสังคมมีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยมีสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาตินำเสนอกรอบนโยบาย การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับการนำหลักการทางวิชาการมาใช้ต่อหน่วยงานภาครัฐ

จังหวัดอุตรดิตถ์เป็นจังหวัดหนึ่งในภูมิภาคเขตภาคเหนือของประเทศไทยเป็นดินแดนที่มีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่สำคัญ โดยมี 3 วัฒนธรรมหลักแบบดั้งเดิม คือ วัฒนธรรมล้านนา วัฒนธรรมล้านช้าง และวัฒนธรรมไทยภาคกลาง เนื่องจากเป็นจังหวัดที่เชื่อมโยงระหว่างภาคเหนือตอนบน ภาคเหนือตอนล่าง และมีพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน จึงส่งผลทำให้เกิดวัฒนธรรมชุมชนในท้องถิ่น ที่หลากหลาย ดังนั้นเมืองนี้จึงมีผู้คนที่อาศัยอยู่มีเชื้อชาติแตกต่างกัน ทั้งภาษาพูด เขียน อ่าน และวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่หลากหลาย นอกจากนี้การดำรงชีวิตก็มีความแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น

แตรวงชาวบ้านในจังหวัดอุตรดิตถ์เป็นวงดนตรีประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญใกล้ชิดและมีส่วนเกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตด้านกิจกรรมต่างๆ ของชาวบ้าน เนื่องจากในแต่ละชุมชนมีการจัดกิจกรรมขนบธรรมเนียมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นตลอดปีส่งผลทำให้มีวงดนตรีประเภทวงแตรวงเกิดขึ้นและได้รับความนิยมมากในแต่ละท้องถิ่น จากการสำรวจสืบค้นพบว่า การบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านของจังหวัดอุตรดิตถ์มีการประสมวงโดยใช้เครื่องดนตรีที่หลากหลายนำบรรเลงร่วมกันระหว่างเครื่องดนตรีประเภทกลุ่มเครื่องเป่าทองเหลือง (Brass Instrument) ประเภทกลุ่มเครื่องลมไม้ (Wood Wind Instrument) และประเภทกลุ่มเครื่องกระทบจังหวะ (Percussion Instrument) ซึ่งกลุ่มเครื่องดนตรีดังกล่าวนิยมใช้เป็นหลักในการบรรเลงประสมวงดนตรีแตรวงชาวบ้านโดยทั่วไป

จากสภาพปัจจุบันพบว่า แตรวงชาวบ้านที่ยังคงมีให้บริการในท้องถิ่นจะอยู่เขตพื้นที่จังหวัดอุตรดิตถ์ และในแต่ละท้องถิ่นเริ่มมีการสูญหายไปมาก ปัญหาเหล่านี้เกิดมาจากปัจจัยและอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลกระทบต่อการแสดงดนตรีแตรวงชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นเป็นอย่างมาก เช่น ประชาชนเริ่มมีการฟังเพลงบรรเลง รูปแบบสไตล์ลีลาต่างๆ เพิ่มมากขึ้น ดังนั้นการบรรเลงเพลงแตรวงจึงต้องมีทั้งเพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่งไทย เพลงลูกกรุง และจะต้องมีเพลงตามสมัยนิยมที่ประชาชนกำลังชื่นชอบในปัจจุบัน ทำให้ผู้บรรเลงดนตรีแตรวงต้องสามารถให้บริการบรรเลงเพลงต่างๆ ได้ นอกจากนี้แตรวงยังนำเครื่องดนตรีไฟฟ้าเข้ามาใช้และมีบทบาทในการประสมวงดนตรีแตรวงชาวบ้านแบบสมัยใหม่ ซึ่งลักษณะ วงดนตรีแตรวงที่บรรเลงในแต่ละท้องถิ่นมีลักษณะการบรรเลงที่แตกต่างกัน ส่งผลทำให้รูปแบบการบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านเริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งปัจจัยหนึ่งมาจาก พื้นฐานความรู้ทางดนตรีมีน้อยหรือ การขาดความรู้ความเข้าใจในองค์ประกอบทางดนตรีที่สำคัญของการบรรเลง เช่น โครงสร้างเพลง วิธีการบรรเลง เทคนิค ลักษณะรูปแบบการประสมวงดนตรี รูปแบบการบรรเลงแบบนั่งและเดินบรรเลง รวมถึงหลักการเรียบเรียงเสียงประสานในบทเพลง ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการสืบทอดดนตรีแตรวงเพื่อการดำรงอยู่ในปัจจุบันมาก ดังนั้นจึงต้องมีการพัฒนา ปรับปรุง แก้ไข องค์ประกอบด้านต่างๆ ทางดนตรี และการบริหารจัดการเพิ่มมากขึ้น เพื่อสอดรับกับความต้องการของท้องถิ่น

จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจต้องการที่จะพัฒนารูปแบบการบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านร่วมสมัยในจังหวัดอุตรดิตถ์ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาของชาวบ้านผสมผสานกับหลักการทฤษฎีทางดนตรีและการบริหารจัดการ เพื่อให้สามารถพัฒนาปรับปรุงรูปแบบการบรรเลงดนตรี แตรวงชาวบ้านให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น สามารถดำรงอยู่ได้ในสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมยุคปัจจุบัน และเป็นส่วนหนึ่งการดำเนินชีวิตของชาวบ้านในท้องถิ่นอย่างแท้จริงไม่สูญหายไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและการถ่ายทอดดนตรีแตรวงชาวบ้านในจังหวัดอุตรดิตถ์
2. เพื่อศึกษารูปแบบการบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านในจังหวัดอุตรดิตถ์
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านร่วมสมัยในจังหวัดอุตรดิตถ์

อุปกรณ์และวิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านร่วมสมัย ในจังหวัดอุตรดิตถ์นี้ ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษา การพัฒนารูปแบบการบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านร่วมสมัย โดยมีการ

กำหนดขอบเขต การวิจัยไว้ 4 ด้าน ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาการวิจัยไว้ 3 ด้าน คือ

1. ประวัติความเป็นมาและการถ่ายทอดดนตรีแตรวงชาวบ้านในจังหวัดอุตรดิตถ์

2. รูปแบบการบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านในจังหวัดอุตรดิตถ์

3. การพัฒนารูปแบบการบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านร่วมสมัย ในจังหวัดอุตรดิตถ์

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

1. วงดนตรีแตรวงชาวบ้านในจังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 5 วง มีสมาชิกร่วมจำนวน 58 คน ดังนี้

1.1 แตรวงคณะบ้านตาล จำนวนสมาชิก 15 คน

1.2 แตรวงคณะรวมศิษย์ จำนวนสมาชิก 14 คน

1.3 แตรวงคณะขวัญใจไผ่เขียว จำนวนสมาชิก 11 คน

1.4 แตรวงคณะบ้านแก่ง จำนวนสมาชิก 5 คน

1.5 แตรวงคณะขวัญใจป่าเซ่า จำนวนสมาชิก 13 คน

2. ผู้ที่มีประสบการณ์ตามบทบาทหน้าที่การบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้าน หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการร่วมจัดการแตรวงชาวบ้าน จำนวน 10 คน และตัวแทนผู้ใช้บริการ (Stakeholders) แตรวงชาวบ้าน ในจังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 40 คน

ขอบเขตด้านพื้นที่

ขอบเขตพื้นที่การวิจัยภาคสนาม (Field Research) ครั้งนี้อยู่ในเขตจังหวัดอุตรดิตถ์มีจำนวน 9 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอพิชัย อำเภอตรอน อำเภอลับแล อำเภอบ้านโคก อำเภอฟากท่า อำเภอน้ำปาด อำเภอท่าปลา อำเภอทองแสนขัน และอำเภอเมืองอุตรดิตถ์

ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ กำหนดระยะเวลาตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2552 ถึงธันวาคม พ.ศ. 2553

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบสภาพบริบททั่วไปที่เกี่ยวข้องกับดนตรีแตรวงชาวบ้านในจังหวัดอุตรดิตถ์

2. ทำให้ทราบประวัติความเป็นมาและการถ่ายทอดดนตรีแตรวงชาวบ้านในจังหวัดอุตรดิตถ์

3. ทำให้ทราบรูปแบบการบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านในจังหวัดอุตรดิตถ์

4. ทำให้ทราบปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อดนตรีแตรวงชาวบ้านร่วมสมัยในจังหวัดอุตรดิตถ์

5. ได้มีการพัฒนารูปแบบการบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านร่วมสมัย ในจังหวัดอุตรดิตถ์ ที่สอดคล้องกับสภาพการดำเนินวิถีชีวิตและความต้องการของคนในสังคมชุมชนและท้องถิ่นในจังหวัดอุตรดิตถ์

6. พัฒนา ปรับปรุง คุณภาพ การบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านให้ดียิ่งขึ้น

7. ข้อมูลการพัฒนารูปแบบการบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านร่วมสมัย ในจังหวัดอุตรดิตถ์ ที่ได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนารูปแบบการบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านร่วมสมัยในจังหวัดใกล้เคียงได้ และตลอดจนสามารถเป็นข้อมูลที่สำคัญในการพัฒนา สนับสนุน ส่งเสริม การประกอบอาชีพเสริม ด้านดนตรีแตรวงชาวบ้านในท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐ เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาต่อไป

8. พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมชุมชนท้องถิ่นให้ดียิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้า เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านร่วมสมัยใน จังหวัดอุตรดิตถ์ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีลักษณะรูปแบบวิจัยภาคสนาม (Field Research) ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีรูปแบบที่แตกต่างกัน เช่น แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) การสัมมนาพิจารณ์ (Public Forum) และการประชุม เชิงทดลองปฏิบัติการร่วมกัน (Participation Action Seminal) โดยใช้เทคนิคกระบวนการ AIC (Appreciation-Influence-Control) และแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้จัดเก็บข้อมูลเรียงตามลำดับการศึกษา ดังนี้

ส่วนที่ 1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร บทความ หนังสือ และงานวิจัย หลักวิชาการแนวคิดวัฒนธรรมดนตรีกับการเปลี่ยนแปลง แนวคิดดนตรีร่วมสมัย ทฤษฎีดนตรีสากล องค์ประกอบดนตรี การพัฒนาแตรวง หลักการวงโยธวาทิต การเรียบเรียงเสียงประสาน

ส่วนที่ 2 ศึกษาจากการลงพื้นที่วิจัยภาคสนาม (Field Research) ทางมนุษยดุริยางควิทยา โดย การสังเกต (Observation) ลักษณะรูปแบบการบรรเลงดนตรีแตรวงในแต่ละพื้นที่ที่มีกิจกรรมการบรรเลงที่แตกต่างกันในงานประเพณีต่างๆ

- เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย สมุดการบันทึกภาคสนาม เครื่องบันทึกเสียง กล้อง เครื่องถ่ายภาพวีดีทัศน์ ข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่วิจัยภาคสนาม ศึกษารูปแบบการบรรเลง (From Analysis) วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปโดยวิธีอุปนัย (Inductive Method)

ส่วนที่ 3 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบเป็นทางการ (formal interview) และ ไม่เป็นทางการ (Informal interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ตามบทบาทและหน้าที่การบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านในจังหวัดอุตรดิตถ์ ซึ่งมีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย สมาชิกแตรวงคณะบ้านตาล สมาชิกแตรวงคณะรวมศิษย์ สมาชิก แตรวงคณะขวัญใจไผ่เขียว สมาชิกแตรวงคณะบ้านแก่ง และสมาชิกแตรวงคณะขวัญใจป่าเซ่า จำนวน 58 คน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการแตรวง จำนวน 10 คน รวมจำนวนทั้งหมด 68 คน

- เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้จัดเตรียมคำถามเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 1 ชุด โดยมีลักษณะเป็นคำถามแบบเจาะลึกเพื่อให้ได้รับความคิดเห็น จากผู้ที่มีประสบการณ์ตามบทบาทหน้าที่การบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการแตรวงชาวบ้านในจังหวัดอุตรดิตถ์อย่างละเอียดและลึกซึ้ง วิธีการสร้างเครื่องมือวิจัย ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนิยามปฏิบัติการ เพื่อการสร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุม จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความเหมาะสมของภาษาหรือความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย นำข้อคำถามไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปใช้ ใช้วิธี การวิเคราะห์แบบเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ส่วนที่ 4 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้ระดมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเข้าใจมีประสบการณ์ด้านการบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้าน จำนวน 2 คน และตัวแทนผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านในจังหวัดอุตรดิตถ์ แตรวงละ 2 คน ประกอบด้วย ตัวแทนแตรวงคณะบ้านตาล ตัวแทนแตรวงคณะรวมศิษย์ ตัวแทนแตรวงคณะขวัญใจไผ่เขียว ตัวแทนแตรวงคณะบ้านแก่ง และตัวแทนแตรวงคณะขวัญใจป่าเซ่า รวมตัวแทนทั้งหมด 10 คน และรวมผู้ร่วมสนทนากลุ่มจำนวนทั้งหมด 12 คน

- เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือวิจัยโดยร่างเป็นประเด็นสรุปความสำคัญเพื่อการสนทนากลุ่มซึ่งข้อมูลที่ได้รับจากการจัดการสนทนากลุ่มนี้ (Focus Group Discussion) ได้มาจากการศึกษาเอกสาร บทความ หนังสือ งานวิจัย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสังเกต (Observation) ในการลงพื้นที่ภาคสนาม (Field Research) และการวิเคราะห์รูปแบบการบรรเลง (From Analysis) ข้อมูลที่ได้รับนำมาวิเคราะห์หาข้อสรุปโดยวิธีอุปนัย (Inductive Method) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ทำให้ได้ร่างการพัฒนารูปแบบการบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านร่วมสมัยในจังหวัดอุตรดิตถ์

ส่วนที่ 5 การสัมมนาพิจารณ์ (Public Forum) และการประชุมเชิงทดลองปฏิบัติการร่วมกัน (Participation Action Seminal) โดยใช้เทคนิคกระบวนการ AIC (Appreciation-Influence-Control) กับผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการดนตรีแตรวงชาวบ้าน และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในการใช้บริการการบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านในจังหวัดอุตรดิตถ์

- เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้นำร่างข้อมูลการพัฒนารูปแบบการบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านร่วมสมัยที่ได้จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) นำเข้าร่วมเสนอแนวคิดแบบ มีส่วนร่วมกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยจัดให้มีการวิเคราะห์รูปแบบการบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านร่วมสมัย พร้อมการทดลองปฏิบัติการบรรเลงดนตรีร่วมกัน

ส่วนที่ 6 แบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถามเพื่อสำรวจความคิดเห็นด้านความพึงพอใจกับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในการใช้บริการการบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านร่วมสมัยในจังหวัดอุตรดิตถ์ เพื่อสรุปการพัฒนารูปแบบการบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านร่วมสมัย ที่ได้รับการพัฒนา ปรับปรุง แก้ไข ให้มีคุณภาพมากขึ้น

6.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อให้ได้รับความคิดเห็นจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ที่สำคัญในการใช้บริการการบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านร่วมสมัยในจังหวัดอุตรดิตถ์ การสร้างแบบสอบถามมีขั้นตอนการดำเนินการ ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อแยกประเด็นรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้งหมดมาสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงเนื้อหาการวิจัย และวิเคราะห์จาก IOC (Index of Item-Objective Congruence) โดยข้อคำถามใดที่มีค่าดัชนีของความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป จึงถือว่าใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ และข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญให้ถูกต้องเหมาะสมนำไปทดสอบใช้ (Tryout) กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการใช้บริการที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อวิเคราะห์หาความแม่นตรงเฉพาะหน้า (Face Validity) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (α Coefficients) ของครอนบัค (Cronbach) ได้ ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง

6.2 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาวิเคราะห์หาแนวทาง

การพัฒนารูปแบบการบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านร่วมสมัยในจังหวัดอุตรดิตถ์ ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยตามลำดับวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและการถ่ายทอดดนตรีแตรวงชาวบ้านในจังหวัดอุตรดิตถ์

สรุปผลจากการวิจัยพบว่า วงดนตรีแตรวงชาวบ้านในจังหวัดอุตรดิตถ์จำนวน 5 วง ประกอบด้วย วงดนตรีแตรวงคณะบ้านตาล วงดนตรีแตรวงคณะรวมศิษย์ วงดนตรีแตรวงคณะขวัญใจไผ่เขียว วงดนตรีแตรวงคณะบ้านแก่ง และวงดนตรีแตรวงคณะขวัญใจป่าเซ่า มีประวัติความเป็นมาและการถ่ายทอดดนตรีแตรวงชาวบ้าน ดังนี้

แตรวงคณะบ้านตาลบริการ เป็นวงดนตรีแตรวงชาวบ้านที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านตาล ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ แตรวงบ้านตาลมีอายุร่วม 80–100 ปี ได้มีการสืบทอดมาเป็นรุ่นๆ เริ่มจาก รุ่นที่ 1 สู่รุ่นที่ 2 และรุ่นที่ 3 ตามลำดับ ผู้ควบคุมวงดนตรีแตรวงที่มีชื่อเสียงในปัจจุบันคือ ครูเม้า มีจันทร์ แต่ได้เสียชีวิตแล้ว นายโผน ก้อนทับทิม สืบทอดเป็นหัวหน้าวงต่อมา นักดนตรีแตรวงมีจำนวน 15–18 คน อาชีพหลักคือ ทำไร่ ทำสวน และการทำนาหรือรับจ้างทั่วไป แตรวงจึงเป็นอาชีพเสริมหลังจากเสร็จสิ้นฤดูการทำนา นักดนตรีแตรวงเริ่มศึกษาเรียนรู้ดนตรีเมื่ออายุเฉลี่ยระหว่าง 15–18 ปี ครูจะสอนเป็นกลุ่มใหญ่ ประมาณ 8–12 คน เริ่มจากการฝึกเป่า การวางปาก การบังคับลม และการท่องทำนองเพลง ใช้สัญลักษณ์โน้ตตัวอักษรพยัญชนะภาษาไทย คือ โด(ด) / เร(ร) / มี(ม) / ฟา(ฟ) / ซอล(ซ) / ลา(ล) / ที(ท) แต่การฝึกปฏิบัติพื้นฐานเบื้องต้นให้ใช้ระดับเสียงโน้ตเพียง 5 ระดับ คือ ด ร ม ซ ล ปัจจุบันการประสมวงจะนำเครื่องดนตรีไฟฟ้ามาร่วมและมีการขับร้องสอดแทรก พิธีกรรมที่สืบทอดกันมามี 2 ลักษณะ คือ การไหว้ครูก่อนการบรรเลงดนตรี และการไหว้ครูเพื่อรำลึกถึงพระคุณครูบาอาจารย์และสิ่งศักดิ์สิทธ์ การบริการวงดนตรีแตรวงคณะบ้านตาลนิยมรับเล่นในงานด้านขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม มากกว่างานอวมงคล ราคาค่าบริการเริ่มจาก 3,000–12,000 บาท แล้วแต่พื้นที่แสดง ค่าตอบแทนได้เฉลี่ยคนละ 300–400 บาทต่อการแสดง 1 ครั้ง

แตรวงคณะรวมศิษย์ ตั้งอยู่บ้านโคกหม้อ ตำบลบ้านโคน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นวงดนตรีแตรวงที่อยู่ใกล้กับพรมแดนเขตจังหวัดพิษณุโลกจึงได้รับอิทธิพลการบรรเลงดนตรีในท้องถิ่นใกล้เคียงมา และมีอิทธิพลหนึ่งเกิดจากการแสดงดนตรีรำวงชาวบ้านทำให้สนใจในการสร้างวงดนตรีแตรวงในชุมชนเกิดขึ้น ปัจจุบันนายสงคราม กิจสวน เป็นผู้ก่อตั้ง ชื่อแรกของวงคือ “เอก คอมโบ” ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นวงดนตรี แตรวง “คณะรวมศิษย์” เนื่องจากความต้องการให้ทุกคนที่แยกย้ายกันไปประกอบอาชีพต่างๆ ได้กลับมารวมตัวกันและเกิดความรักต่ออาชีพแตรวงเหมือนเดิม นักดนตรีแตรวงรุ่นแรกๆ เรียนรู้ดนตรีมาจากครูดนตรีแตรวงชาวบ้านที่ อำเภอโพธาราม จังหวัดพิษณุโลก ค่าเรียนรู้ 350 บาทต่อคน เริ่มศึกษาเรียนรู้เมื่ออายุ 16–19 ปี ฝึกหัดระยะเวลา 5–6 เดือน ต่อจากนั้นให้หาประสบการณ์เองโดยการเข้าร่วมบรรเลงหรือการฟังดนตรีแตรวงคณะต่างๆ เล่น สมาชิกมีจำนวน 15–18 คน และต้องไปเรียนในช่วงฤดูฝน เพราะช่วงฤดูแล้ง มีนาคม–พฤษภาคม มีงานแสดงดนตรีแตรวงมากทำให้ครูไม่สามารถสอนได้เต็มที่ และต้องเรียนช่วงเวลา ตอนบ่ายถึงตอนเย็น การสอนเริ่มเป็นกลุ่มใหญ่ กลุ่มละประมาณ 10–15 คน เริ่มการเคาะจังหวะ ครูจะให้ฝึกเป่าโน้ต 3 เสียง คือ เสียงซอล ลา โด เร เริ่มไล่ระดับเสียงทั้งหมด 7 เสียง ใช้โน้ตตัวเลขเป็นสัญลักษณ์แทน เช่น 1(โด) 2(เร) 3(มี) 4(ฟา) 5(ซอล) 6(ลา) 7(ซี) การบรรเลงเน้นเพลงลูกทุ่งและมีการขับร้องสอดแทรกประกอบ มีการนำเครื่องดนตรีไฟฟ้ามารวมประสมวง การให้บริการ

แตรวงสามารถรับงานมงคลและ งานอวมงคลได้ การไหว้ครูเป็นพิธีกรรมที่สืบทอดกันมาของแตรวง คณะรวมศิษย์ การให้บริการตั้งแต่ราคา 3,000–10,000 บาท รายได้เฉลี่ยต่อคน 200–300 บาท

แตรวงดนตรีคณะขวัญใจไผ่เขียว มีสถานที่ตั้งอยู่บ้านไผ่เขียว ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ แตรวงคณะนี้เป็นแตรวงที่มีชื่อเสียงอีกวงหนึ่งของตำบลทุ่งยั้ง มีลีลาการบรรเลงที่ยังคงอนุรักษ์การบรรเลงแบบดั้งเดิมค่อนข้างมาก กล่าวคือเป็นวงดนตรีแตรวงชาวบ้านที่แสดงงานได้ดีทั้งในงานพิธีกรรมและงานประเพณีทั่วไป อิทธิพลที่ส่งผลทำให้แตรวงคณะนี้เกิดขึ้นเนื่องจากคนในชุมชนเหล่านี้ถือว่าวงดนตรีแตรวงเป็นส่วนหนึ่งของการทำกิจกรรมการแสดงภายในชุมชน ดังนั้นจึงมีการรวมกลุ่มสร้างเอกลักษณ์โดยใช้วงดนตรีแตรวงเป็นจุดเด่น ปัจจุบันนายมังกร อิ่มเอิบทำหน้าที่หัวหน้าวงดนตรีแตรวง มีสมาชิกร่วมบรรเลง จำนวน 12–15 คน อาชีพส่วนใหญ่ทำไร่ ทำนา และรับจ้างทั่วไป นักดนตรีแตรวงจะมีอายุเฉลี่ย 40–61 การเรียนรู้ดนตรีคณะขวัญใจไผ่เขียว เริ่มฝึกหัดอ่านและท่องโน้ตเป็นตัวพยัญชนะภาษาไทยคือ โด(ด) เร(ร) มี(ม) ฟา(ฟ) ซอล(ซ) ลา(ล) ที(ท) โดยใช้เพลงดนตรีไทย เช่น เพลงลาวเจริญศรี คลื่นกระทบฝั่ง และเพื่อให้สามารถเข้าร่วมการบรรเลงแตรวงให้เร็วขึ้น ครูจะให้ฝึกเพลงลูกทุ่งควบคู่ไป การนัดซ้อมเวลา 18.00–21.00 น. เนื่องจากช่วงระยะเวลากลางวันสมาชิกแตรวงต้องไปทำมาหากิน ทำไร่ การฝึกซ้อมผู้รับผิดชอบในวงจะเตรียมแกะเพลงมาให้เรียบร้อยเขียนเป็นตัวโน้ตใส่กระดาษที่มีทำนอง เนื้อหาเพลง การรับงานมี 2 ลักษณะคือ งานอวมงคล และงานมงคลหรืองานขนบธรรมเนียมประเพณีทั่วไป กำหนดค่าจ้างการให้บริการ ราคา 3,000–12,000 บาท และค่าเฉลี่ยต่อคน 200–300 บาท

แตรวงคณะบ้านแก่ง ตั้งอยู่ในชุมชนบ้านแก่ง ตำบลบ้านแก่ง อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ ผู้ก่อตั้งวงดนตรีแตรวงคณะบ้านแก่งนำโดยนายทองย้อย แตงสุวรรณ นายสวาท แก่งอินทร์ ปัจจุบันแตรวงคณะบ้านแก่ง มีหัวหน้าวงชื่อ นายชะเรียม แตงสุวรรณ หรือเรียกทั่วไปว่า “ครูพะเยาว์” ได้รับการสืบทอดแตรวง มาจากนายทองย้อย แตงสุวรรณ ผู้เป็นพ่อ นักดนตรีแตรวงคณะบ้านแก่ง ในปัจจุบันเหลือน้อยมากจะมีร่วมประมาณ 5–8 คน เนื่องจากนักดนตรีในยุคแรกๆ ได้เสียชีวิตลงขาดการสืบทอดไม่ค่อยมีนักดนตรีเพิ่มขึ้น และนักดนตรีแตรวงมีงานประจำเป็นหลัก คือ การทำไร่ ทำสวน และทำนา หรือการประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป การเรียนรู้ต้องเดินทางไปพบครูที่บ้านพัก ในช่วงเวลา 16.00–21.00 น. วิธีการถ่ายทอดดนตรีครูนิยมฝึก เป็นกลุ่ม จำนวน 8–12 คน โดยครูจะแยกเครื่องมือเป็นกลุ่ม ทุกคนหัดเคาะจังหวะนับ 1 2 3 4 พร้อมกับการตบมือเป่าเป็นเสียงยาวด้วยระดับเสียงตัวโน้ต โด เร มี ซอล ลา เพลงที่นำมาใช้ฝึกส่วนมากจะเป็นเพลงไทยเดิม การถ่ายทอดครูมุ่งสร้างจิตสำนึกที่มีต่อกัน มีความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกัน เช่น เมื่อมีงานแสดงทุกคนเสียสละมารวมบรรเลงแตรวงกัน การไหว้ครูถือเป็นพิธีกรรมที่สืบทอดกันมา มีเครื่องเซ่นไหว้ประกอบด้วย เหล้า บุหรี่ ดอกไม้ ธูปเทียน ปลาย่าง อาหารคาวหวาน ปัจจุบันแตรวงคณะบ้านแก่งให้บริการในงานงานศพอย่างเดียว เนื่องจากสมาชิกดนตรีแตรวงแต่ละคนมีอายุค่อนข้างมากสุขภาพไม่แข็งแรง เดินทางไกลมากไม่ได้ ราคาบริการตั้งแต่ราคา 3,000–5,000 บาท และเฉลี่ยต่อคนได้คนละ 200–300 บาท สภาพปัจจุบันและอนาคตวงดนตรีแตรวงคณะบ้านแก่งอาจสูญหายเพราะขาดการสืบทอด เนื่องจากเยาวชนและบุคคลทั่วไปขาดความสนใจเกี่ยวกับดนตรีประเภทนี้

แตรวงคณะขวัญใจป่าเซ่า เป็นวงดนตรีแตรวงที่ตั้งอยู่ในตำบลป่าเซ่า อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ แตรวงคณะนี้เป็นวงดนตรีแตรวงที่เกิดจากการรวมกลุ่มสมาชิกนักดนตรีแตรวงที่หลากหลายกลุ่ม เช่น

แตรวงคณะแสงเทียน แตรวงคณะดาวทอง แตรวงคณะบ้านเกาะ แตรวงคณะ ส. บันเทิงศิลป์ และแตรวงคณะลูกทุ่งแสงจันทร์ ผู้บุกเบิกคือ นายพนอ โพธิ์ษา เป็นหัวหน้าวงดนตรีแตรวง แต่ต่อมามอบหมายให้นายเกษม จันทร์เพ็ญ ทำหน้าที่หัวหน้าวงแทน พร้อมการดูแล ประสานสมาชิก และการรับงานบริการต่างๆ นักดนตรี มีอายุเฉลี่ยตั้งแต่ 17–53 ปี การถ่ายทอดดนตรีส่วนมากกลุ่มนักดนตรีของวงดนตรีแตรวงคณะขวัญใจป่าเซ่าจะมีครูเป็นคนเดียวกัน บางคนก็มีครูเป็นบิดาซึ่งถ่ายทอดให้บุตรของตนเอง การเรียนรู้เริ่มจากการฝึกโน้ตระดับเสียง โด เร มี ซอล ลา บันทึกโน้ตใช้สัญลักษณ์ ด ร ม ฟ ซ ล ท ในการประสมวงดนตรีจะใช้ เครื่องดนตรีประเภททองเหลือง เครื่องดนตรีประเภทลมไม้ เครื่องดนตรีประเภทกำกับจังหวะ สำหรับแตรวงคณะนี้ ยังคงอนุรักษ์รูปแบบเดิมไม่นิยมนำเครื่องดนตรีประเภทกีตาร์ไฟฟ้า กีตาร์เบสไฟฟ้าเข้ามาใช้ร่วมประสมวง

ประเด็นที่ 2 เกี่ยวกับ รูปแบบการบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านในจังหวัดอุตรดิตถ์

จากการวิจัยพบว่า

รูปแบบการบรรเลงแตรวงชาวบ้าน มี 2 ลักษณะ

1. การนั่งบรรเลง นักดนตรีนั่งเป็นวงกลม บางครั้งก็นั่งเป็นแถวๆ ละ 2–3 แถว กระจัดกระจายไปทั่ว ส่วนมากให้ผู้บรรเลงสามารถเลือกนั่งได้ตามความพึงพอใจ ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน

2. การเดินบรรเลง ไม่มีรูปแบบที่ชัด นักดนตรีสามารถเดินสลับกลุ่มแถวเครื่องดนตรีต่างๆ ไปมาได้ตามความพึงพอใจ

การประสมวง

1. นำกลุ่มเครื่องดนตรีสากลผสมกันระหว่างประเภทกลุ่มเครื่องลมไม้กับประเภทกลุ่ม เครื่องทองเหลือง และประเภทเครื่องกำกับจังหวะ และมีการนำเครื่องดนตรีไฟฟ้ามาประสมวงร่วมกัน เช่น กีตาร์ไฟฟ้า กีตาร์เบสไฟฟ้า ออร์แกนไฟฟ้า ไม่มีรูปแบบการประสมวง

2. ในบางคณะดนตรีแตรวงมีเครื่องดนตรีไทยร่วมบรรเลง

3. มีการขับร้องเพลงลูกทุ่ง ลูกกรุง สอดแทรกสลับไปมาร่วมการบรรเลง

วิธีการบรรเลง

1. การขึ้นต้นบทเพลง (Intro) ใช้วิธีการตะโกนสั่งภายในวงไม่มีการนัดหมาย หรือเปิดโอกาสให้แต่ละคนที่ต้องการแสดงโชว์ความสามารถนำเพลงขึ้นได้ทันที ไม่มีกฎเกณฑ์กำหนด

2. การจบ (Ending) ไม่มีการนัดหมายหรือใช้สัญญาณบอก แต่ใช้วิธีการตะโกนสั่งภายในคณะแตรวง

3. การเชื่อมบทเพลง ใช้วิธีการตะโกนสั่งภายในวง หรือการรอให้อัตราจังหวะของบทเพลงสิ้นสุดก่อนแล้วบรรเลงเพื่อเข้าสู่บทเพลงใหม่ ขาดวิธีการเชื่อมบทเพลงให้ต่อเนื่อง

4. ระยะเวลาการบรรเลง ไม่มีการกำหนดระยะเวลา สามารถบรรเลงได้ตามความพึงพอใจ

เสียง (Sound)

1. คุณภาพของเสียง (Quality)

1.1 ขาดความสมดุลของเสียง

1.2 ไม่มีการเทียบระดับเสียงเครื่องดนตรีทุกชิ้นก่อนการบรรเลง

1.3 ให้อิสระในการเลือกผสมเสียงเครื่องดนตรี ไม่มีขอบเขตกำหนด

2. ระดับเสียง (Pitch)

– นิยมบรรเลงใช้ระดับเสียงที่แตกต่างกันมากตามความพึงพอใจของผู้บรรเลง มีระดับช่วงเสียงสูง–ต่ำ สลับไปมาตามที่ผู้เป่าต้องการเป่าให้ต่ำหรือสูงไม่ต้องคำนึงระดับเสียงทำนองจริง

3. ความเข้มของเสียง (Intensity)

3.1 เน้นความดังมาก (Fortissimo (ff))

3.2 ขาดความเบา (Piano (p))

3.3 ขาดความอ่อนหวาน (Dolce)

จังหวะ (Rhythm)

1. การเคลื่อนที่ของการเคาะ (Beat) ยังไม่สม่ำเสมอ

2. เทปโป (Tempo) หมายถึง ความช้าเร็วของบทเพลงไม่สามารถกำหนดจังหวะได้แน่นอน

3. จังหวะบรรเลง ขาดการจัดกลุ่มจังหวะเพลงที่มีความเร็วเท่ากัน เพลงดนตรีไทยนิยมใช้อัตราจังหวะ 3 ชั้น 2 ชั้น และจังหวะม้าย่อง ส่วนจังหวะบทเพลงลูกทุ่ง ลูกกรุง นิยมใช้จังหวะบีกิน จังหวะชะชะช่า จังหวะรุมบ้า จังหวะรำวง จังหวะแร็กเก้ และจังหวะมาร์ช ไม่สามารถรวมหรือแยกอัตราจังหวะให้เป็นกลุ่มเดียวกันได้

ทำนอง (Melody)

1. มีอิสระในการบรรเลงทำนองเพลงสามารถสร้างเสียงให้มีทำนองสูงหรือเสียงทำนองต่ำได้ ตามความรู้สึกของผู้บรรเลง

2. การเคลื่อนที่ของทำนองเพลงผู้บรรเลงไม่ค่อยยึดทำนองเดิมเป็นหลัก

การประสานเสียง (Harmony)

1. ใช้ระดับช่วงเสียงทำนองเดียวตลอดบทเพลง (Unison)

2. นิยมบรรเลงเป็นกลุ่มใหญ่และใช้ระดับเสียงเหมือนกัน

3. ใช้คุณสมบัติเดิมของเครื่องดนตรีที่มีอยู่สร้างคุณภาพของเสียงให้แตกต่างกันหรือประสานตามคุณลักษณะของเครื่องดนตรีเองที่เรียกว่า สีสัน (Tone color) ซึ่งมีทั้งความทุ้ม-แหลม ของเครื่องดนตรี ใช้ในการโอบอุ้มทำนองบทเพลงให้ไพเราะ เช่น ใช้เสียงทรัมเปทคู่กับทรอมโบน และใช้เสียงอัตโต้แซ็กโซโฟนคู่กับเสียงเทเนอร์แซ็กโซโฟน

พื้นผิว (Texture)

1. เป็นลักษณะดนตรีที่มีทำนองแนวเดียว (Monophonic Texture) ไม่มีส่วนประกอบทำนองใดๆ นิยมการบรรเลงทำนองเดียว ไม่มีทำนองอื่นสอดแทรก

2. ขาดความสัมพันธ์ระหว่างทำนองกับเสียงประสานร่วมกัน

โครงสร้างเพลง (Form) และเอกภาพ (Unity)

1. ความแตกต่าง (Contrast) ในการบรรเลงไม่ยึดโครงสร้างรูปแบบหลักทั่วไปที่นิยมปฏิบัติ สามารถบรรเลงได้ตามจำนวนครั้งที่ต้องการ ขาดความรู้และความเข้าใจในโครงสร้างเพลง

2. ความเป็นเอกภาพ (Unity) ในบทเพลงมีมากเกินไป ไม่คำนึงถึงทำนองหลักและโครงสร้างส่วนประกอบของเพลง

การบันทึกโน้ตเพลง

ลักษณะการบันทึกโน้ตมี 2 ระบบ

1. แบบ ตัวเลข สัญลักษณ์คือ 1 2 3 4 5 6 7 หมายถึง 1(โด) 2(เร) 3(มี) 4(ฟา) 5(ซอล) 6(ลา) 7(ที)

2. แบบตัวหนังสือพยัญชนะไทย สัญลักษณ์คือ ด ร ม ฟ ซ ล ท ความหมาย ด(โด) ร(เร) ม(มี) ฟ(ฟา) ซ(ซอล) ล(ลา) ท(ที)

3. การบันทึกไม่ถูกต้อง ไม่มีความรู้ใช้ความเข้าใจของแต่ละบุคคล

ประเด็นที่ 3 เกี่ยวกับ การพัฒนารูปแบบการบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านร่วมสมัยในจังหวัดอุตรดิตถ์

จากการวิจัยผู้วิจัยได้ สรุปวิเคราะห์จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Research) การแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) การสัมมนาพิจารณ์ (Public Forum) และการประชุมเชิงทดลองปฏิบัติการร่วมกัน (Participation Action Seminal) และแบบสอบถาม (Questionnaire)

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

พัฒนารูปแบบการบรรเลงแตรวงชาวบ้าน

1. พัฒนาการนั่งบรรเลง ให้นักดนตรีนั่งเป็นวงกลมเหมือนเดิม แต่ให้มีการจัดกลุ่มเครื่องดนตรีใหม่ โดยแยกกลุ่มให้เครื่องดนตรีชนิดเดียวกันนำมารวมและเรียงลำดับใหม่ เช่น เรียงลำดับจากกลุ่มทรัมเปต กลุ่มทรอมโบน กลุ่มอัตโตแซ็กโซโฟน กลุ่มแซ็กเทเนอร์แซ็กโซโฟน กลุ่มกลองใหญ่ ฉาบ ฉิ่ง เพื่อให้กลุ่มเสียงมีความสมดุลมากขึ้น ไม่ให้มีการสลับเครื่องดนตรีแต่ละชิ้นไปมาตามความพึงพอใจ

2. พัฒนาการเดินบรรเลง ให้ยึดรูปแบบการเดินเลือกได้ 2 แบบ คือ แบบอเมริกัน และแบบอังกฤษ เพื่อให้รักษาระดับกลุ่มเสียงของตนเอง ไม่ให้นักดนตรีเดินสลับกลุ่มแถวเครื่องดนตรีไปมาได้ และ การนำรูปแบบมาตรฐานสากลมาใช้นำไปสู่การถ่ายทอดที่ดีต่อไป

พัฒนาการประสมวง

1. พัฒนาการจัดลำดับของกลุ่มชนิดเครื่องดนตรีให้เป็นกลุ่มๆ เดียวกัน โดยคำนึงถึงการสร้างความสมดุลของเสียง ให้วงดนตรีแตรวงสามารถนำเครื่องดนตรีสากลทุกกลุ่มมาผสมกันได้เช่น ประเภทกลุ่มเครื่องลมไม้ ประเภทกลุ่มเครื่องลมทองเหลือง และประเภทกลุ่มเครื่องกำกับจังหวะ

2. สามารถนำเครื่องดนตรีไฟฟ้ามาประสมวงดนตรีแตรวงร่วมกันได้ เช่น กีตาร์ไฟฟ้า กีตาร์เบสไฟฟ้า ออร์แกนไฟฟ้า เพื่อการเปลี่ยนความรู้สึกในการฟังเพลงสมัยใหม่เพิ่มมากยิ่งขึ้น

3. สามารถนำเครื่องดนตรีไทยมาประสมวงร่วมกับดนตรีแตรวงได้ เช่น วงปีพาทย์หรือการนำเครื่องดนตรีไทยบางชิ้นมาร่วมบรรเลงในงานมงคลและงานอวมงคล

4. สามารถให้มีนักร้องหญิงหรือนักร้องชายได้ เพื่อขับร้องสอดแทรกกับการบรรเลงเครื่องดนตรี และให้นักดนตรีได้พักผ่อน

5. เพิ่มเครื่องดนตรีเสียงทุ้มต่ำบางชิ้น เพื่อสร้างความสมดุลของเสียงเป็นการเพิ่มน้ำหนักของเสียง เช่น ยูโฟเนียม หรือ ทูบา

พัฒนาวิธีการบรรเลง

1. พัฒนาการขึ้นต้นบทเพลง (Intro) ให้ใช้เครื่องดนตรีเพียงชิ้นเดียวนำก่อน แล้วให้กลุ่มเครื่องดนตรีต่างๆ บรรเลงตามพร้อมกัน หรือการขึ้นเพลงพร้อมกันเป็นกลุ่มใหญ่แต่ให้แบ่งหน้าที่ตามแนวทำนองที่ได้รับผิดชอบ ดังนั้นจึงต้องระบุการมอบหมายหน้าที่ให้ผู้บรรเลงในกลุ่มขึ้นเพลงให้ชัดเจน

2. พัฒนาการจบเพลง (Ending) ให้มีการกำหนดการบรรเลงตามจำนวนเที่ยว 1–2 ครั้งหรือให้สังเกตจากผู้ขึ้นต้นเพลงให้สัญญาณว่าควรเริ่มจบเมื่อใด ในอีกกรณีให้ใช้สัญญาณกลองตีซ้ำเพื่อให้ทุกคนรู้และบรรเลงจบพร้อมกัน

3. พัฒนาการเชื่อมต่อบทเพลง

3.1 รอให้อัตราจังหวะของบทเพลงสิ้นสุดก่อน แล้วมีเครื่องดนตรีนำมาเพื่อเข้าสู่บทเพลงใหม่ หรือให้กลุ่มเครื่องดนตรีบรรเลงสามารถสอดแทรกขึ้นมาได้ระหว่างที่บทเพลงกำลังจบ แต่ต้องมีความแม่นยำให้การเข้าจังหวะให้ถูกต้อง

3.2 สร้างสัญญาณนัดหมายจากกลองใหญ่ โดยการตั้งจังหวะก่อน 1 ห้อง แล้วตีส่งเข้าพร้อมกับการบรรเลง

พัฒนาเสียง (Sound)

1. พัฒนาคุณภาพของเสียง (Quality)

1.1 ให้มีการปรับเพิ่มปริมาณจำนวนเสียงทุ้มให้มากขึ้น เพื่อสร้างความสมดุลของเสียงให้นุ่มนวลมากกว่าเดิม

1.2 พัฒนาให้มีการเทียบระดับเสียงเครื่องดนตรีทุกชิ้นก่อนการบรรเลง โดยยึดระดับเสียงจากเครื่องดนตรีในแตรวง 1 ชิ้น เช่น ใช้เสียงของอัตโต้แซ็กโซโฟน เป็นหลักในการเทียบเสียง ป้องกันเสียงเพี้ยนในการบรรเลง

1.3 พัฒนาจัดกลุ่มเสียงและแยกแนวชนิดเครื่องให้เป็นกลุ่ม ลดความเป็นอิสระในการใช้เสียงตามความพึงพอใจในการบรรเลง

2. พัฒนาระดับเสียง (Pitch)

– เพื่อให้ระดับเสียงมีความกลมกลืนกันให้มาก ต้องลดการใช้ระดับช่วงเสียงที่แตกต่างกันในการบรรเลงที่เกิดจากความพึงพอใจของผู้บรรเลงโดยคำนึงระดับเสียงทำนองจริงจากบทเพลง

3. พัฒนาความเข้มของเสียง (Intensity)

3.1 ปรับลดการบรรเลงที่เน้นความดังมากเกินไป (Fortissimo (ff)) ในกรณีบรรเลงในงานศพ ปรับลดความดังให้มาก ปรับเปลี่ยนการบรรเลงให้เบาลง (Piano (p)) และนุ่มนวลมากขึ้นสลับกับความดังหรือกรณีงานบวชสามารถบรรเลงให้มีความดังได้

3.2 เพิ่มความเข้มของเสียงโดยการฝึกใช้เทคนิคการเรียนรู้ทางเครื่องหมายดนตรี (Dynamic) เช่น เน้นค่อยๆ ดัง Crescendo) หรือลดความดัง (decrescendo) การเน้นเสียง (Accent)

3.3 เพิ่มการบรรเลงให้มีความอ่อนหวาน (Dolce) มากยิ่งขึ้น ในเพลงช้า

พัฒนาจังหวะ (Rhythm)

1. พัฒนาปรับรักษาความช้า-เร็ว เทปโป (Tempo) ของบทเพลงให้คงที่ โดยให้ฝึกยึดการตีจังหวะของกลองใหญ่เป็นจังหวะหลัก และฝึกการเคาะ (Beat) ให้มีความสม่ำเสมอคงที่มากขึ้นควบคุมด้วยจังหวะของฉิ่ง ฉาบ

2. พัฒนาจัดกลุ่มจังหวะของบทเพลงที่มีความช้า-เร็วใกล้เคียงกันให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน เช่น กลุ่มจังหวะช้า จังหวะโบโลโร่ (Bolero) จังหวะบีกิน (Begine) กลุ่มจังหวะเร็ว จังหวะชะชะช่า (Cha Cha Cha) จังหวะรุมบ้า (Rhumba) จังหวะตะลุง (Taloon) จังหวะรำวง (Rhumwong) จังหวะมาร์ช (March)

พัฒนาทำนอง (Melody)

1. พัฒนาทิศทางการเคลื่อนที่ของทำนองเพลง (Direction) โดยให้ผู้บรรเลงต้องยึดทำนองเดิมเป็นหลัก และรักษาระดับเสียงทำนองให้ถูกต้อง

2. พัฒนาพิกัดด้านความสั้นยาวของทำนอง (Length) โดยผู้บรรเลงที่มีเครื่องมือชนิดแตกต่างกันสามารถบรรเลงร่วมกันได้แต่ต้องปฏิบัติไม่ให้เสียงยาวหรือสั้นมาก สร้างความเข้าใจ

3. พัฒนาการเคลื่อนที่ทำนองลักษณะกระโดด (Disjunct Progression) หรือทำนองเคลื่อนที่แบบเรียงกัน (Conjunct Progression) สร้างความเข้าใจ

พัฒนาการประสานเสียง (Harmony)

1. พัฒนาความรู้ในการนำโครงสร้างคอร์ด (Chord) พื้นฐานมาใช้ในการประสานเสียงภายในบทเพลง เพื่อให้เสียงมีความกลมกลืน (Consonance) มากขึ้น

2. ฝึกแยกกลุ่มแนวเดินทำนองและกลุ่มแนวเสียงประสาน ใช้โครงสร้างคอร์ดง่ายๆ

พัฒนาพื้นผิว (Texture)

1. พัฒนาการสร้างแนวทำนองแบบโฮโมโฟนี (Homophony) โดยกำหนดให้มีแนวทำนองเพลง 1 แนว บรรเลงพร้อมกับแนวประสานเสียงคลอประกอบหรือแบบคอร์ดตามแนวตั้ง (Block chord) สลับกับการบรรเลงจากกลุ่มแนวทำนองเดียว (Monophonic)

2. พัฒนาการสร้างแนวทำนองแบบเฮเทอโรโฟนี (Heterophony) โดยกำหนดแนวทำนองหลัก 1 แนว และให้แนวทำนองอีก 1 แนวสามารถบรรเลงลูกเล่นต่างๆ ใช้เป็นทำนองสอดแทรกทำนองหลักได้บ้างแต่ไม่มากนัก

พัฒนาโครงสร้างเพลง (Form) **และความเป็นเอกภาพ** (Unity)

1. สร้างความแตกต่าง (Contrast) ในการบรรเลง ยึดโครงสร้างโดยทั่วไปที่นิยมเพลงบรรเลงจะมีลักษณะรูปแบบหลักที่นิยมปฏิบัติ เช่น เพลงไทยเดิมบรรเลงรูปแบบลักษณะ AABB โดยซ้ำท่อน A จำนวน 1 ครั้ง ซ้ำท่อน B จำนวน 1 ครั้ง แล้วกลับมาบรรเลงเริ่มต้นใหม่รวมจำนวน 2 ครั้ง ส่วนเพลงลูกทุ่ง ลูกกรุง ใช้รูปแบบ AABA โดยสามารถบรรเลง ซ้ำเริ่มต้นใหม่ 2-3 ครั้ง

2. พัฒนาการสร้างความเป็นเอกภาพ (Unity) ในบทเพลงให้ถูกต้อง ถึงแม้นทำนองเพลงจะมีส่วนย่อยมากมาย แต่ผู้บรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านสามารถรวบรวมสัดส่วนย่อยในบทเพลงนำมารวมกันให้เป็นเอกภาพมากขึ้นได้ โดยการสร้างความโดดเด่นให้อยู่ในทำนองเพลงหลักให้มาก ถึงจะมีส่วนประกอบปรากฏมากมายในโครงสร้างบทเพลงก็ตาม เช่น การบรรเลงตามอารมณ์ความรู้สึกหรือเรียกว่า การด้น (Improvisation) โดยผู้เล่นสามารถเปลี่ยนสอดแทรกทำนองใหม่ได้บ้างตามอารมณ์หรือมีอิสระในการบรรเลง แต่ต้องกลับมาที่ทำนองเดิมให้เร็วที่สุด

พัฒนาการบันทึกโน้ตเพลง

1. พัฒนาเทคนิควิธีการบันทึกตัวโน้ตที่ใช้แทนเสียงเป็นของตนเอง โดยยึดสัญลักษณ์ตัวเลขหรือตัวหนังสือแบบพยัญชนะไทยมาใช้ ถ้าเป็นเพลงลูกทุ่ง จะนำสัญลักษณ์ดังกล่าวมาใช้เขียนเพื่อสื่อความหมายทำนองบันทึกโดยสอดแทรกลงในเนื้อเพลงที่เป็นภาษาไทยให้ถูกต้อง ซึ่งสมาชิกทุกคนในวงดนตรีแตรวงจะต้องร่วมศึกษาและทำความเข้าใจร่วมกัน สามารถนำแบบตัวเลข สัญลักษณ์ คือ 1 2 3 4 5 6 7 หรือ แบบตัวหนังสือพยัญชนะไทย สัญลักษณ์ คือ ด ร ม ฟ ซ ล ท นำมาเขียนสอดสลับลงในเนื้อเพลงได้

2. พัฒนาเรียนรู้วิธีการบันทึกแบบตัวเลขและแบบตัวหนังสือพยัญชนะไทยให้ถูกต้อง

3. พัฒนาเรียนรู้วิธีการบันทึกโน้ตสากลใช้บรรทัด 5 เส้นตามหลักทฤษฎีดนตรีสากล

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาวิเคราะห์ การพัฒนารูปแบบการบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านร่วมสมัย ในจังหวัดอุตรดิตถ์ ซึ่งผลการวิจัยสามารถสรุปอภิปรายประเด็นที่สำคัญและเชื่อมโยงตามวัตถุประสงค์ การวิจัย ดังนี้

วงดนตรีแตรวงชาวบ้านในจังหวัดอุตรดิตถ์ได้รับอิทธิพลมาจากท้องถิ่น 2 แห่งคือ อิทธิพลที่มาจากกลุ่มวงดนตรีแตรวงชาวบ้านในจังหวัดอุตรดิตถ์ ได้แก่ วงดนตรีแตรวงคณะบ้านตาล วงดนตรีแตรวงคณะขวัญใจป่าเซ่า วงดนตรีแตรวงคณะขวัญใจไผ่เขียว วงดนตรีแตรวงคณะบ้านแก่ง โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่บ้านเกาะและบ้านตาลในเขตพื้นที่อำเภอลับแล อีกส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลมาจากวงดนตรีแตรวงชาวบ้านจังหวัดพิษณุโลก คือ วงดนตรีแตรวงคณะรวมศิษย์ ศูนย์กลางอยู่ที่อำเภอพิชัย กลุ่มวงดนตรีแตรวงที่มีชื่อเสียงมากที่สุดในจังหวัดอุตรดิตถ์คือ วงดนตรีแตรวงคณะบ้านตาล นักดนตรีที่กล่าวได้ว่าเป็นบรมครูที่ โด่งดังมากคือ ครูพร่อง ชัยมงคล และครูเปร่ง ชัยมงคล ครูสิน เณรแย้ม ครูเงิน เณรแย้ม บ้านเกาะและ บ้านตาล ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

วงดนตรีแตรวงชาวบ้านในจังหวัดอุตรดิตถ์เป็นวงดนตรีที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนจังหวัดอุตรดิตถ์ เนื่องจากวงดนตรีแตรวงชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมทำให้คนในชุมชน มีการรวมตัวกันและทำกิจกรรมสนุกสนานสร้างความบันเทิงร่วมกันนำมาซึ่งความรัก สามัคคี สอดคล้องกับแนวคิดของปัญญา รุ่งเรือง [1] ที่กล่าวว่าดนตรีเป็นศิลปะการแสดงที่สร้างความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคนในสังคมจึงทำให้ดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตประจำวัน ดังนั้นบทบาทหน้าที่หลักของวงดนตรีแตรวงชาวบ้านจึงมีหน้าที่รับใช้สังคมชุมชนและท้องถิ่นของตนเอง

การถ่ายทอดและการเรียนรู้

การถ่ายทอดดนตรีแตรวงชาวบ้านมีการถ่ายทอด 2 ลักษณะ คือ การถ่ายทอดระหว่างครูกับลูกศิษย์ ถ้ามีความสัมพันธ์การบรรเลงดนตรีร่วมกันจะมีการขยายเป็นการสืบทอดให้ดูแลรักษาวงดนตรีแตรวง ดังนั้นวงดนตรีแตรวงชาวบ้านบางคณะจึงมีการสืบทอดต่อเนื่องกันมาหลายชั่วอายุคนเป็นรุ่นๆ โดยเริ่มจากรุ่นที่ 1 รุ่นที่ 2 และรุ่นที่ 3 การถ่ายทอด

อีกรูปแบบ คือ การถ่ายทอดภายในครอบครัว ระหว่างพ่อกับลูก พี่ น้อง หรือภายในกลุ่มเครือญาติ จากนั้นจึงขยายไปสู่คนในชุมชนของตน การสืบทอดหัวหน้าวงส่วนมากจะมอบให้ลูกได้รับช่วงการควบคุมวงแทนบิดา แต่ถ้ากรณีที่ไม่มีเครือญาติสืบทอดให้ใช้วิธีการพิจารณาบุคคลที่มีความเป็นอาวุโสมากที่สุด และมีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับภายในวงดนตรีแตรวง ส่วนพิธีกรรมที่ สืบทอดและถ่ายทอดกันมายาวนานคือ พิธีกรรมไหว้ครูซึ่งมี 2 รูปแบบ ได้แก่ พิธีกรรมไหว้ครูก่อนการบรรเลงดนตรีกับพิธีกรรมการไหว้ครูเพื่อรำลึกถึงพระคุณครูบาอาจารย์และสิ่งศักดิ์สิทธ์โดยจะทำพิธีกรรมปีละ 1 ครั้ง

การเรียนรู้ศึกษาดนตรีแตรวงจะเริ่มเมื่ออายุเฉลี่ยระหว่าง 15–20 ปี ผู้ฝึกต้องเดินทางไปเรียนรู้ที่บ้านครูโดยครูนัดหมายในช่วงเวลาตอนเย็น หลังจากทำนาทำไร่เสร็จแล้ว สถานที่ฝึกคือบ้านของครู ผู้ที่ต้องการศึกษาต้องมีเครื่องดนตรีเป็นของส่วนตัวเพื่อสามารถนำกลับไปฝึกปฏิบัติด้วยตัวเองที่บ้านได้ หลังจากเลิกเรียน การสอนจะเป็นกลุ่มใหญ่ประมาณ 6–12 คน เริ่มการฝึกครั้งแรกทุกคนต้องเคาะจังหวะให้สม่ำเสมอ จากนั้นจึงสอนวิธีการปฏิบัติเครื่องมือ การฝึกโน้ตครูจะสอนให้ท่องจำทำนองเพลงให้คล่องโดยการใช้สัญญลักษณ์โน้ตเป็นพยัญชนะภาษาไทย คือ โด(ด) / เร(ร) / มี(ม) / ฟา(ฟ) / ซอล(ซ) / ลา(ล) / ที(ท) และ สัญลักษณ์ตัวเลข 1 2 3 4 5 6 7 หมายถึง 1(โด) 2(เร) 3(มี) 4(ฟา) 5(ซอล) 6(ลา) 7(ที) การอ่านโน้ต ผู้ฝึกทุกคนต้องใช้ความจำเป็นหลัก สอดคล้องกับการวิจัยของพรสวรรค์ จันทะวงค์ [4] พบว่าการฝึกดนตรีแตรวง ผู้เรียนรู้ต้องมีลักษณะครูพักลักจำ ชอบสังเกตและมีความอดทน และเมื่อผู้ฝึกสามารถบรรเลงได้บ้างครูก็จะให้เข้าร่วมกับวงดนตรีแตรวงเพื่อหาประสบการณ์ไปพร้อมๆ กับการแสดงแตรวง การฝึกซ้อมเดือนละ 1–2 ครั้ง หรือในบางครั้งก็จะซ้อมติดต่อกัน 2–3 วัน จากกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวมีความสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของพรสวรรค์ จันทะวงศ์ [4] ที่พบว่าการเรียนรู้ดนตรีแตรวงผู้ศึกษาต้องมีความรัก ความอดทน มีความตั้งใจต่อการฝึกปฏิบัติและมีระเบียบวินัยต่อตนเอง

การพัฒนารูปแบบดนตรีแตรวงชาวบ้านร่วมสมัย

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดจากกระแสความเป็นโลกาภิวัตน์หรือความเจริญทางเทคโนโลยีที่ส่งผลให้ทุกอย่างต้องปรับสภาพตัวเองให้อยู่รอดในสังคมสอดคล้องกับแนวคิดของธรรมรักษ์ การพิศิษฏ์ [5] ที่กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงของโลกมีลักษณะเป็นพลวัติ ดังนั้นทุกอย่างจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงตาม และเพื่อการดำรงอยู่ของวงดนตรีแตรวงในการรับใช้สังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง การพัฒนารูปแบบวงดนตรีแตรวงชาวบ้านจึงมีความจำเป็นสอดคล้องกับงานวิจัยของสุดแดน สุขเกษม [6] ที่ให้ข้อเสนอแนะการศึกษาว่า แตรวงควรได้รับการพัฒนา การปรับปรุงให้ดี การเพิ่มศักยภาพ การเพิ่มความรู้ การเพิ่มทักษะ ดังนั้น การปรับปรุงพัฒนาแตรวงชาวบ้านจึงควรเป็นการผสมผสานกันระหว่างสิ่งเก่าและสิ่งใหม่ ในการอนุรักษ์ เชิงสร้างสรรค์ เช่น การประสมวงระหว่างเครื่องดนตรีสากลกับเครื่องดนตรีไทย หรือการนำเอาเครื่องดนตรีไฟฟ้ามาประสมวงร่วมกัน หรือการนำเพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง เพลงลูกกรุงสมัยเก่าและสมัยนิยมปัจจุบันนำมาบรรเลง เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม นอกจากนี้การนำเอาหลักการทางทฤษฎี ดนตรีสากลมาใช้ปรับปรุงแต่งเติมให้มีมาตรฐานมากขึ้น การพัฒนาดังกล่าวนี้เป็นการประยุกต์ใช้หรือเรียกว่า “ร่วมสมัย” สอดคล้องกับแนวคิดของณรงค์ฤทธิ์ ธรรมบุตร [7] ที่กล่าวว่า ดนตรีร่วมสมัยคือการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ขึ้นไม่ว่าจะเป็นลักษณะจังหวะ เนื้อหาดนตรี ทำนอง และการประสานเสียง การประพันธ์ ตลอดจนคิดค้นเทคนิคการบรรเลงสมัยใหม่นำมาใช้ปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่ให้ดียิ่งขึ้น

การพัฒนารูปแบบการบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านร่วมสมัยเป็นการพัฒนาปรับปรุง นำความรู้หลักการปฏิบัติพื้นฐานทางดนตรีนำเสนอ และถ่ายทอดให้กับผู้ที่มีประสบการณ์ตามบทบาทและหน้าที่ การบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้าน หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการดนตรีแตรวงชาวบ้านได้นำเอาความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดเพื่อการสืบทอดต่อไป

การพัฒนาการปรับ**รูปแบบการนั่งบรรเลงและการเดินบรรเลง**สามารถใช้รูปแบบอเมริกันหรือแบบอังกฤษได้ สอดคล้องกับแนวคิดของไพรัช มากกาญจนกุล [8] ที่อธิบายว่าการยึดหลักการวางตำแหน่งที่ถูกต้องช่วยรักษาระดับกลุ่มเสียงให้มีความกลมกลืนกันมากขึ้นและสร้างระเบียบวินัยให้นักดนตรีไม่สามารถเดินสลับกลุ่มแถวไปมาได้ **การพัฒนาการประสมวง** เป็นการจัดกลุ่มเครื่องดนตรีที่หลากหลายชนิดนำมาผสมรวมกันให้เป็นระเบียบส่งผลต่อคุณภาพของกลุ่มเสียง สอดคล้องกับแนวคิดของพิชัย ปรัชญานุสรณ์ [9] ที่กล่าวว่าการประสมวงเครื่องดนตรีมีความสำคัญต่อคุณภาพของเสียง **การพัฒนาวิธีการบรรเลง**เป็นการสอดแทรกใช้เทคนิควิธีการขึ้นต้นบทเพลง วิธีการจบบทเพลง และวิธีการเชื่อมบทเพลง เพื่อให้ การบรรเลงมีความต่อเนื่องสอดคล้องกับแนวคิดของสมชาย รัศมี [10] ที่กล่าวว่าการรู้จักนำเทคนิควิธี การบรรเลงการขึ้นต้น การจบเพลง และการเชื่อมเพลงช่วยทำให้ความรู้สึกของผู้ฟังเพลงมีอารมณ์ต่อเนื่อง **การพัฒนาเสียง** เป็นการปรับปรุงคุณภาพของเสียง ระดับเสียง ปริมาณเสียง และพัฒนาความเข้มของเสียง ช่วยทำให้เสียงมีความนุ่มนวลมากกว่าใช้ความดังอย่างเดียว สอดคล้องกับแนวคิดของณรงค์ชัย ปิฏกรัชต์ [11] ที่กล่าวว่า เสียงที่ถูกควบคุมด้วยเครื่องหมายดนตรีจะทำให้บทเพลงมีความไพเราะมากขึ้น **การพัฒนาจังหวะ**เป็นการพัฒนาการควบคุมจังหวะความช้า–เร็วให้คงที่และพัฒนาการจัดกลุ่มจังหวะของบทเพลงให้มีความสัมพันธ์กัน สอดคล้องกับแนวคิดของณรุทธ์ สุทธจิตต์ [12] ที่กล่าวว่าจังหวะเป็นองค์ประกอบดนตรี ที่สำคัญช่วยควบคุมทำนองให้เคลื่อนที่อย่างสม่ำเสมอ **การพัฒนาทำนอง**เป็นการพัฒนาทิศทางการเคลื่อนที่ของทำนองเพลงลักษณะกระโดดหรือทำนองที่เคลื่อนแบบเรียงกัน รวมทั้งการปรับระดับเสียงทำนองให้เหมือนทำนองเดิมมากกว่าการเล่นทำนองตามความรู้สึกของตน **การพัฒนาการประสานเสียง**เป็นการนำรูปคอร์ดมาใช้ประสานทำนองเพลงทำให้กลุ่มเสียงมีความกลมกลืนไพเราะมากขึ้นสอดคล้องกับแนวคิดของสมชาย รัศมี [10] ที่กล่าวว่า คอร์ดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญช่วยทำให้เกิดการประสานเสียงในสร้างเพลง **การพัฒนาพื้นผิว** ช่วยทำให้ทำนองเพลงมีความหลากหลายทำนองมากขึ้นและมีการประสานสอดแทรกกัน สอดคล้องกับแนวคิดของณัชชา พันธ์เจริญ [13] ที่กล่าวว่าการบรรเลงเพลงที่มีทำนองเดียวส่งผลทำให้เพลงขาดความตื่นเต้นดังนั้นการใช้เทคนิคการสอดประสานจะทำให้เพลงมีลีลาน่าฟังมากขึ้น **พัฒนาโครงสร้างเพลงและความเป็นเอกภาพ** เป็นการเสริมสร้างความรู้ในการบรรเลงตามรูปแบบโครงสร้างหลักสากล เพื่อสร้างมาตรฐานเป็นแบบอย่างในการถ่ายทอดและสร้างความถูกต้องในการบรรเลงแบบอิสระ **การบันทึกโน้ตเพลง** เป็นการพัฒนาเพิ่มเทคนิควิธีการบันทึกตัวโน้ตที่ใช้แทนเสียงเป็นของตนเองโดยนำหลักการทฤษฎีดนตรีสากลมาใช้สอดคล้องกับแนวคิดของณรุทธ์ สุทธจิตต์ [12] กล่าวว่าโน้ตเพลงที่ผู้ประพันธ์แต่งไว้ ซึ่งเป็นเรื่องของสัญลักษณ์ไม่เกี่ยวกับเสียง แต่เมื่อนักดนตรีนำโน้ตเพลงมาเล่นจึงเกิดเป็นดนตรี ถึงแม้จะบรรเลงเพลงเดียวกันโน้ตเดียวกันแต่รูปแบบการถ่ายทอดอาจแตกต่างกันก็ไม่ส่งผลกระทบต่อการบรรเลงดนตรีเพราะทุกคนมีความเข้าใจร่วมกัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการสรุปวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาและการพัฒนาดนตรีแตรวงชาวบ้านให้ดำรงอยู่ในการรับใช้สังคม ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงการศึกษา

1. ควรศึกษาวิจัย กระบวนการเรียบเรียงเสียงประสานเพลงบรรเลงสำหรับวงดนตรีแตรวงชาวบ้าน โดยการนำเพลงพื้นบ้านในชุมชนท้องถิ่นมาพัฒนาเรียบเรียงใหม่ เพื่อให้ใช้เป็นเอกลักษณ์ในท้องถิ่นของตนเอง

2. ควรศึกษาวิจัย การสืบทอดพิธีกรรมการไหว้ครูแตรวงชาวบ้าน กระบวนการสืบทอดขั้นตอนพิธีกรรมต่างๆ โดยละเอียด เพื่อการอนุรักษ์และการสืบทอดให้ยั่งยืน

3. ควรศึกษาวิจัย เปรียบเทียบ ประวัติการถ่ายทอดดนตรีแตรวงชาวบ้าน รูปแบบการบรรเลงและการประสมวง ระหว่างวงดนตรีแตรวงชาวบ้านจังหวัดใกล้เคียง เช่น อุตรดิตถ์ แพร่ น่าน พิษณุโลก สุโขทัย

4. ควรศึกษาวิจัย กลยุทธ์แนวทางการพัฒนาดนตรีแตรวงชาวบ้านเพื่อการดำรงอยู่ในสังคมให้ยาวนาน

5. ควรศึกษาวิจัย แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้หลักการบันทึกโน้ตสากลสำหรับวงดนตรีแตรวงชาวบ้าน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานภาครัฐควรเร่งจัดกิจกรรมการอบรมสัมมนาให้ความรู้แนวทางการพัฒนาดนตรีแตรวงชาวบ้าน โดยการนำความรู้ทางทฤษฎีดนตรีสากลมาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาและการสืบทอดที่ถูกต้อง ตามหลักการปฏิบัติเพื่อสร้างคุณภาพทางดนตรีมากยิ่งขึ้น

2. หน่วยงานภาครัฐระดับ อำเภอ จังหวัด เร่งส่งเสริมการอนุรักษ์ ศิลปะการแสดงดนตรีพื้นบ้าน โดยจัดทำนโยบายให้ชัดเจนในท้องถิ่น เช่น จัดกิจกรรมการประกวดวงดนตรีแตรวงชาวบ้านประจำปี การจัดนิทรรศการวงดนตรีแตรวงชาวบ้าน

3. สถาบันการศึกษาในชุมชนควรร่วมมือกับท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ศิลปะการแสดงทางดนตรีในชุมชน เพื่อการสืบทอด

4. ชุมชนจัดศูนย์สนับสนุน ส่งเสริม ให้เยาวชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ดนตรีแตรวงของตน โดยจัดทำโครงการฝึกสอนดนตรีในท้องถิ่นของตนเอง

เอกสารอ้างอิง

[1] ปัญญา รุ่งเรือง. (2525). *ประวัติการดนตรีไทย.* พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

[2] สุกรี เจริญสุข. (2537, มีนาคม). แตรและแตรวงชาวสยาม. *วารสารเพลง.*

[3] สุกรี เจริญสุข. (2539). *แตรและแตรวงชาวสยาม.* กรุงเทพฯ: ด็อกเตอร์แซก.

[4] พรสวรรค์ จันทะวงศ์. (2551). *แตรวงชาวบ้าน: กรณีศึกษา แตรวงคณะน้อย ตำบลต้นธงชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง.* วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ดนตรีชาติพันธุ์วิทยา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

[5] ธรรมรักษ์ การพิศิษฏ์. (2546). *ยุทธศาสตร์สร้างสรรค์พลังแผ่นดินเพื่อการพัฒนาประเทศ.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

[6] สุดแดน สุขเกษม. (2541). *แตรวงชาวบ้านกับการรับใช้สังคม: กรณีศึกษาคณะถนอมศิลป์.* วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (วัฒนธรรมศึกษา). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.

[7] ณรงค์ฤทธิ์ ธรรมบุตร. (2552). *การประพันธ์เพลงร่วมสมัย.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

[8] ไพรัช มากกาญจนกุล. (2535). *วงดุริยางค์โยธวาทิต.* พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: นีลนารา.

[9] พิชัย ปรัชญานุสรณ์. (2545). *ดนตรีปริทรรศน์.* กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

[10] สมชาย รัศมี. (2536). *การเรียบเรียงเสียงประสาน.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แผนกช่างพิมพ์ วิทยาลัยสารพัดช่างพระนคร.

[11] ณรงค์ชัย ปิฏกรัชต์. (2533). *สังคีตนิยม.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

[12] ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2546). *สังคีตนิยมความซาบซึ้งในดนตรีตะวันตก.* พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

[13] ณัชชา พันธ์เจริญ. (2551). *การแต่งทำนองสอดประสาน.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เกศกะรัต.